

czono, z jakiego czasu to tłumaczenie pochodzi i spod czyjej wyszło ono ręki. Tego rodzaju antologia jest niezwykle cenna nie tylko przy nauce języka łacińskiego, ale także może być przydatna w szerszych opracowaniach studentów, np. przy pisaniu prac seminaryjnych lub magisterskich a może nawet przy przygotowywaniu ambitniejszych kazań. Wtedy jednak bardzo potrzebne byłyby indeksy rzeczowe, np. autorów i dzieł, treści rzeczowych wskazujących na problematykę zawartą w poszczególnych fragmentach, aby szukającym stworzyć możliwość dotarcia do najważniejszych miejsc w pełnych tekstach.

Z indeksami łączy się sprawa słowników załączonych do obydwu tomów podręcznika. Są one niewątpliwie bardzo przydatne i ułatwiają naukę studentom, którzy nie potrzebują kupować oddzielnych słowników, ale zupełnie nie mogą zrozumieć, dlaczego w słownikach umieszczonych w obydwu tomach podręcznika nie zaznaczono nigdzie i na żaden sposób iloczasów. Przecież przy obecnej technice komputerowej nie stanowi to żadnej trudności. Jestem gotów wyśpiewać długi smętny tren z powodu braku iloczasów w słownikach podręcznika! To przecież ogromnie utrudnia naukę poprawnego czytania tekstu łacińskiego. Skutki tego odczuwam na każdej godzinie dydaktycznej!

Do zbioru tekstów dołączono w tomie *Fides et traditio* szereg ładnych i wymownych ilustracji o tematyce religijnej, ale nie umiałem znaleźć bliższego ich związku z treściami fragmentów, zwłaszcza że nie umieszczono przy nich żadnych opisów dotyczących autora, treści, miejsca i czasu.

Niewątpliwa jest ogromna wartość tego rodzaju zbioru tekstów łacińskich, jaki przedstawił Pan Profesor, i niekwestionowana przydatność, bo prowadząca do pogłębienia znajomości języka łacińskiego. Trzeba jednak pamiętać, że godzin dydaktycznych na wszystkich poziomach nauczania jest po każdej próbie reformy coraz mniej i wykorzystywanie tych tekstów nawet w skromnym wymiarze na zajęciach pod kierunkiem prowadzącego będzie bardzo trudne i ograniczone. Dlatego zaopatrzenie tekstów w odpowiednie przypisy i indeksy mogłoby być dla studiujących wielce przydatne i stwarzałoby im możliwość własnej owocnej pracy. Tak bardzo chciałoby się, żeby to, co jest dobre, było jeszcze lepsze. *Ut bona sint meliora!*

Ks. Ludwik Gładyszewski – Gniezno, UAM

Aureliusz PRUDENCJUSZ Klemens, *Wience męczeńskie (Peristephanon)* oraz przedślowie i epilog, tłum. M. Brożek i inni tłumacze, wstęp i opracowanie M. Starowieyski, ŻMT 40, Kraków 2006, Wydawnictwo WAM, ss. 348.

Jest to wyjątkowo pięknie i metodologicznie solidnie wydana książka, zawierająca polski przekład zbioru XIV hymnów ku czci męczenników, zwa-

nych „wieńcami”, autorstwa żyjącego w IV wieku poety chrześcijańskiego – Aureliusza Klemensa Prudencjusza. Jest to oddzielne wydanie hymnów o męczennikach, przetłumaczonych prawie 20 lat temu razem z innymi pismami Prudencjusza (PSP 43, 207-296) przez Mieczysława Brożka, ale tym razem z nowym wstępem i opracowaniem ks. Marka Starowieyskiego. Zamiast dotychczasowego ogólnego wstępu M. Brożka (PSP 43, 7-36) do przekładu wszystkich pism Prudencjusza, ks. M. Starowieyski daje teraz nowy specjalny wstęp złożony z trzech części: 1. „Rozwój chrześcijańskiej poezji łacińskiej do czasów Prudencjusza” (s. 17-30), 2. „Życie i dzieło Prudencjusza” (s. 39-79), 3. „Prudencjusz poeta i jego miejsce w kulturze europejskiej” (s. 30-99) z pryncypium „Znaczenie dzieła Prudencjusza dla archeologii chrześcijańskiej” autorstwa B. Wronikowskiej (s. 100-106), z obszerną bibliografią do każdej z tych części, zwłaszcza do *Peristephanon* (s. 107-119), zawierającą również szczegółowo opracowany dział „Prudencjusz w Polsce” (s. 114-115). Sam przekład *Wieńców męczeńskich* ks. M. Starowieyski poprzedza antologią autobiograficznych tekstów Prudencjusza w przekładzie M. Brożka, w skład których wchodzi poprzedzone krótkimi wstępami i bibliografią „Przedślowie” z dołączonym jego tłumaczeniem o Mieczysława Bednarza SJ (s. 123-129) i „Epilog” (s. 130-132) oraz inne fragmenty autobiograficzne poety (s. 133-146) zaczerpnięte z jego *Apotheosis* (w. 393-396 i 450-454, 1060-1084), *Hamartigenii* (w. 931-966), *Psychomachii* (w. 888-915), *Przeciw Symmachowi* (w. I 643-657, II 44-66) i niektórych *Wieńców męczeńskich* (II 524-584; II 201-215; IV 189-200; VI 154-162; IX 1-10, 95-106; X 9-25, 1131-1140; XI 1-20, 177-182, 231-246; XIV 124-133).

Każdy z XIV *Wieńców męczeńskich* poprzedzony jest w obecnym wydaniu nowym obszerniejszym tytułem, wstępem (podającym treść, analogiczne opisy, czas powstania i metrum), bibliografią i zwięzłym komentarzem wskazującym najczęściej zapożyczenia lub analogie do innych autorów. Nowy redaktor nie zawsze zgadza się z pisownią lub nazewnictwem poprzedniego wydania, np. w hymnie I w wydaniu M. Brożka: „na cześć Emeteriusza i Helidoniusza” (PSP 43, 207), a w nowym wydaniu: „Hymn na cześć świętych męczenników Emeteriusza i Chelidoniusza z Kalapury” (s. 147). Niektóre hymny nowy wydawca uzupełnia też innymi dodanymi polskimi przekładami, jak to ma miejsce przy hymnie III o św. Eulalii, gdzie przytacza (s. 185) opinię A. Mickiewicza, zaczerpniętą z jego wykładu inauguracyjnego w Lozannie 26 VI 1840 roku (szkoda, że nie przytacza tu mickiewiczowskiego przekładu tego hymnu; por. też A. Stępniewska, *Męczennicy wczesnochrześcijańscy w Wykładach Lozańskich A. Mickiewicza*, VoxP 6:1986, z. 10, 183-202) oraz przekład E. Porębowicza (s. 195-197), umieszczony wcześniej najpierw w *Wielkiej Literaturze Powszechnej* (t. 5, Warszawa 1933, s. 624), a potem w *Antologii Patrystycznej* A. Bobera (Kraków 1965, 568-569), czy przy hymnie IV o męczennikach Cezaraugusty, gdzie nowy wydawca przyta-

cza również (s. 208-214) stary polski przekład A. Kanteckiego (por. *Poezye Aur. Prudencjusza Klemensa*, Poznań 1888, 173-180), czy wreszcie przy ostatnim hymnie XIV o św. Agnieszce, gdzie także przytacza (s. 344-348) *in extenso* jako dodatek stary przekład A. Kanteckiego (*Poezye Aur. Prudencjusza*, s. 203-207). Nowy wydawca postępuje tu nieco wybiórczo, bo obok powyższych dodatków mógłby także, jeśli nie przytoczyć dla całości, to przynajmniej zaznaczyć wcześniejszy przekład W. Czensza hymnu II ku czci św. Wawrzyńca, publikowany najpierw w „Przeglądzie Powszechnym” (46:1895, 227-228), a potem przedrukowany w *Antologii patrystycznej* A. Bobera (s. 567), oraz przekład A. Kanteckiego hymnu XI o świętym Hipolicie (A. Bober, s. 569-571, A. Kantecki, s. 194-196). Szkoda również, że ta tak pięknie wydana książka nie posiada żadnego indeksu: biblijnego, imiennego i rzeczowego, których brak utrudnia czytelnikowi jej dogłębne wykorzystanie, a przez to obniża niewątpliwie jej wartość. Ponadto wydana jest ona jako 40. tom serii „Źródła Myśli Teologicznej”, wypadaloby więc we wstępie ukazać Prudencjusza, choćby syntetycznie, jako teologa, bo w jego *Wieńcach męczeńskich* niemało jest również aspektów teologii męczeństwa.

Mimo jednak tych kilku drobnych usterek, w tym także licznych drukarskich, nowe wydanie *Hymnów męczeńskich* Prudencjusza jest prawie wzorowo metodologicznie wydaną publikacją, zaopatrzoną w bogatą, również najnowszą i polską bibliografię, zachęcającą do lektury nie tylko patrologa i badacza literatury wczesnochrześcijańskiej, ale również zwykłego czytelnika, pragnącego pogłębić swą wiedzę w dziedzinie starożytnej hagiografii martyriologicznej. Tę garść doskonałej już poezji wczesnochrześcijańskiej podaje nam do rąk w nowej estetycznej szacie, idąc śladami swoich polskich poprzedników (m.in. A. Bobera – *Antologia patrystyczna*, Kraków 1965, 482-593; Muza chrześcijańska. Antologia poezji starochrześcijańskiej) znakomity jej badacz, ks. prof. dr hab. M. Starowieyski, znany od lat z wydania aż trzech jej antologii w serii „Ojców Żywych” pt. *Muza chrześcijańska* (t. 1: *Poezja armeńska, syryjska i etiopska*, OŻ VI, Kraków 1985; t. 2: *Poezja łacińska starożytna i średniowieczna*, OŻ X, Kraków 1992, Prudencjusz s. 60-74; t. 3: *Poezja grecka od II do XV wieku*, OŻ XII, Kraków 1995), za co jesteśmy mu bardzo wdzięczni.

Ks. Stanisław Longosz – Lublin KUL

AUGUSTYN z Hippony, *O życiu szczęśliwym*, tłum. A. Świderkówna, Kraków 2006, Wydawnictwo WAM, ss. 75.

Jest to piąty już z kolei tom dwujęzycznej zapoczątkowanej i publikowanej pod redakcją ks. prof. dra hab. Stanisława Ziemiańskiego SJ serii „Źródła Myśli Filozoficznej”, prezentującej tym razem filozoficzny tekst chrześcijański